

CZIRJÁK GERGELY

HAVASI GYOPÁR

VISSZAEMLEKEZÉSEK

MENTOR KIADÓ
MAROSVÁSÁRHELY, 2000

BOLDOG GYERMEKKOR

Abban az időben 1920-at írtak az emberek, de én még nem tudtam írni. Olyan világ volt, hogy a gyermekeket nem kényszerítették az iskolába nagyon, mivelhogy a nagy világháború után még nem volt a helyére kerülve minden. Sok volt a gyermek, de nem volt tanerő, és nem volt tanterem sem elegendő.

Tehát a fent említett év tavaszán én már a hatodik évemet betöltöttem volt, már a hetedikben jártam, és egyik este, vacsora közben azt mondja édesapám, hogy: „No Gergé, te reggel korán felmész Están bátyodékni (anyai nagybátyám volt), s elmentek árpavetni a Kétpatakközi. Te fogod vezetni a teheneket, de osztán ügyelj magadra, nehogy a tehenek lenyomják a lábodat. Megértetted, ugye?” Hát én hogyan értettem volna meg, hiszen az édesapám parancsa, az szentírás volt a mi családukbán. Jól van, reggel hajnali harangszókor hát költ fel édesanyám: „Gergé, kelj fel, és indulj, ahova apád mondta az este!” Én hamar fel es keltem, felöltözködtem, s a Lajos bátyám bocskorait kötöttem fel, mert nekem még bocskorom sem volt. Futok fel Están bácsiékni, s hát má a tehenek bé es vannak fogva. Están bácsi éppen a bőrtarisnyát akasztotta fel a lőcs fejire. „Dicsértessék... No, hogy aludtak, Están bácsi?” „Jól, hál' Istennek, hát tü?” „Hál' Istennek, mü es.” „No gyere, Gergé, ülj fel a szekérre, s fogd meg a korszót, de ügyelj rea, nehogy eltörjön...” Están bácsi a kaput kinyitotta, s kiállt a tehenekkel az útra, aztán visszament, és a kaput bétette, s ő es felült, s mü elindultunk szántani a Kétpatakközi, de még nem volt megvirradva.

Leérünk az utca végire, s Están bácsi azt mondja nekem, hogy: „Fuss, Gergé, jobb lábad van, mint nekem, az esztekét otthon felejtők, hamar hozd ide, ott van a kút mellé felállítva, megkapod.” S én egy minótára el is hoztam, s mentünk tovább. A Kétmarosközt igen nagy volt a sár, s azért kereken mentünk, végig a falun. Ahogy a nagy hídról leértünk, Están bácsi a küpüből megmerítette a fekete korszót jó friss borvízzel. Mire Tóniig kiértünk, meg volt virradva. Az utcák már forgalmasok voltak. A disznócsordát már gyűjtötte össze Sánta Márton bá. Fújta a dudáját, s közben nagyokat csattantott a hosszú ostorával. Lovas, marhás szekerek mentek a mező felé.

Mü Csata Ambrusnál jobbra tértünk a Czirják kertje felé, s keresztülmentünk a Sóútjába, s onnat bé a Kétpatakközi. Ahogy

megérkeztünk a földhöz, bétértünk a szomszéd földjére, s ott megálltunk... Están bácsi azt mondja, hogy: „No, Gergé, szállj le s állj meg a tehenek előtt.” Están bácsi levette az ekét, s a jobb oldali borozdába állította. Odavitte a talyigát s tézsolát is. Az eke gerendélyit beléillesztette a talyiga patingjába, s a tézsolát szintén a helyére illesztette. Amikor mindezzel készen volt, kifogta a teheneket a szekérrúdtól, és az eke elé térítette. A közöt beléillesztette a tézsula vésetjébe, és azt mondja nekem, hogy: „No Gergé, hallgass ide: a piros tehen a csábeli, a tarka pedig a híbeli... Megfogod a kötelet így, és amikor én azt mondom, hogy csá, akkor a piros tehenet húzod a sárga felé, s amikor azt mondom, hogy hújde, akkor a sárga tehenet húzod a piros felé, ugye megértetted?” „Én meg” – erősen bizonygattam, hogy igen, megértettem. Están bécsi keresztet vetett magára, és azt mondja, hogy: „Csá, hújde, hé nye!” s elindultunk... A föld nagyocska volt, jó hatvékás árpaföld volt. És mi térengőztünk lassacskán...

Jól számlott a föld. A tehenek szép lassan lépegettek utánam, én pedig szaporán aprítottam, hogy nehogy a lábamat megnyomják. Már vagy tízet is térhettünk, a nap már három kötőrúdnnyira is fenn volt. Están bácsi egyszer csak azt mondja, hogy: „Hó, álljunk meg, Gergé, frustokoljunk, s a tehenek hadd szusszanjanak.” Kifogta őket a tézsolából, és a szekér mellé állította őket.

Están bácsi leakasztotta a börtarisnyát a lőcs fejről, és leheveredett a sarjúdzó pallagra a szekér végéhez. „No gyere, Gergé, együnk valamit, mert én éhes vagyok. Hát te az-e?” „Hát, én se vagyok erőst jóllakva” – mondom, s azzal levettem a borvizes korsót a szekérből, és én is letelepedtem Están bácsival szembe... Están bácsi szalonnát s kenyeret vett elé, s egy borítottosba jó csípős túró is volt. Amíg a tehenek jóézüen facsarták bé a jó illatos szénát, mü es falatozni kezdtünk.

Están bácsi egy darab szalonnát megvagdalt nekem, mert nekem nem volt bicskám. Evés után még heverésztünk egy darabig. Már jó melegen süttött a tavaszi nap, a pacsirták daloltak a friss szántás fölött. Közben a tehenek is békebeleztek a szénát, s azt mondja Están bácsi, hogy: „No, itassunk, Gergé!” Ki se fogtuk a járomból, úgy vezettük a patakra. Jót ittak, s avval vissza, s bé az ekébe. A delet is elharangozták, amire meglettünk a szántással. Están bácsi a maradék széna mellé állította a teheneket, s leemelte a szekérből a két zsák árpát. Elévette a magvetőt is, és kioldotta a zsák szádát.

Én es fogtam a magvető szádát, hogy nehogy kiterüljön. És töltött a zsákból vagy másfél vékányit, de olyan szép árpa volt, mint a gyöngy. Están bácsi a nyakába akasztotta a magvető kötelit, s azt mondja nekem, hogy: „Te ügyelj a tehenyekre.” S ő a drága terhével a föld végire ment. Keresztet vetett, s nagy, tempós léptekkel elindult. Minden lépéspárra egy jó marék árpát szórt el a földön. És így szórta el mind a két zsák árpát, s amikor végezett, a szekérhez jött, és a boronát a föld végire vitte. A tézsolát egy láncdarabbal a borona szélső zápjához kötözte, s befogta a teheneket: „No Gergő, üljse fel a borona közepire.” S én igen hamar felkúporodtam a boronára. Belécsipeszkedtem a két kezemmel a borona zápjába. „Nesze az ostor, s csapjad, amelyik nem akar menni.” És így jártunk körbe-körbe, addig, amíg egy szem árpa sem látszott a földön. Végül is a szekérhez mentünk, és minden szerszámot felpakoltunk rendre, s elindultunk hazafelé.

Amikor a föld végénél haladtunk el, azt mondja Están bácsi, hogy: „Az Isten adjon áldást a munkánk után!” S én erre azt mondtam, hogy: „Adjon az Isten!” Hazafelé a Kétmarosközött mentünk. Están bácsi a teheneket beléhajtotta a Somolyóba. És ebből kétféle haszon is származott. Az, hogy a tehenyek is jót ittak, s a kerekek is megáztak, nem zeregték a ráfok a kerekeken.

Négy óra is elmúlt, amire hazaérkeztünk. Ángyom asszony finom jó ebéddel várt bennünket. Árpakásaleves volt pityókával, és füstölt hús is volt benne.

Másnap aztán édesapámmal mentünk árpavetni Rakottyavőgyibe, mivelhogy én már használható gyermek lettem. Került is foglalkozás a számomra mindég. És én jobban is szerettem így, mint hogy otthon az egyéves húgomra ügyeljek.

Azon évben május elejére minden tavaszi munka el volt végezve. Úgy tizedike után már hajtották a marhákot hátra a havasba. Nekem is ki volt adva a parancs, hogy teheneinket őrizni fogom Fazekasok kútján, Nagynyárasban... Édesapám Szentmiklóson vett nekem egy pár valódi piros bocskorbórt. János bátyám jó ügyesen megvarrta, és szíjat is vágott hozzá. Valóságos élmény volt ez számomra. Hiszen ez volt életemben a legelső saját lábbelim. A szüleim úgy tervezték ki, hogy Bartalis (Bonka) Ambarus bácsiéknitt lesz a szállásom, s a tehenyek pedig az estállójukban fognak éjszakázni.

Végre elérkezett a kitűzött nap. Engem a két tehenyünkkel kiköltöztettek a Fazekasok kútja mellé. Ambarus bácsiék szívesen

fogadtak. Megmutogattak mindent, ami ottlétemmel kapcsolatos volt. Hogy hol fogok járni a marhákkal, hogyan fogok étkezni stb., stb. Én az egész dolgot egészen természetesnek találtam. Igen hamar beleilleszkedtem az új környezetbe. Ambarus bácsi és Éva néni voltak a közvetlen irányítói. Még Anna, egy tizenhárom-tizen-négy éves leányka volt a háznál. Az egyik tehenünket úgy hívtuk, hogy Virág, a másikat pedig Bojtos. A Bojtos fejős volt, a Virág pedig nem. A Bojtos egy csendes, jó tehén volt. Három liter tejet adott naponta. És ami a legfontosabb volt, olyan könnyen járt a tőgye, hogy még én is meg tudtam fejni. Tehát kötség, az bővön volt... Még volt puliszkalisztem, kenyérem, és szalonnám is. Tehát az élmezésem, a szállásom, az fejedelmi volt. A feladatom sem volt nehéz, két csendes tehenet őrizni, reggel kicsapni, este bekötöni. Nem volt nagy dolog. S még játszótárs is került, Péter. Szintén két tehenet őrizett, csakhogy ő a Halasoknál tanyázott. Kifogástalan jó játszótársat találtam benne: Ő egy évvel nagyobb volt, mint én, de még ő sem járt iskolába, tehát egyívásúak voltunk, és egyforma tudással is rendelkezünk. Az öltözékünk is egészen talált: firiskó és kender-vászon nadrág. Csakhogy nekem szép piros valódi bocskorom volt, neki pedig szőrös disznóbórból volt csinálva. De az olyan volt, hogy melegben úgy összeszáradt, hogy nem fért belé a lába, esőben pedig úgy elnyúlott, hogy a két lába is beléfért volna az egyikbe. Péter irigyelte is az én pompás bocskoraimat.

Ambarus bácsinak sokféle ipari berendezése is volt. Úgymint: malom, vízfűrész, kásacsínáló, posztóványoló és csertörő. És minden ezen okos szerkezeteket a Somolyó vize hajtotta. Természetesen amikor amivel dolgozott Ambarus bácsi, arra csapta rá a vizet mint olcsó hajtóerőt. Ott mindég szorgalmas munka folyt. Lovai, tehenei, csikók, bornyúk és még méhei is voltak, jó néhány kaptárnyi.

Az Ambarus bácsi házán fejjel vagy száz méterre az új modern fűrészüzem, a Tólcán gyára terpeszkedett. Ez a Tólcán egy nagy hasú, sok pénzű regáti román úr volt. Az öccsét pedig Giga úrnak hívták. A gyárat részvénytársasági alapon építették fel. Szépen virágzott is a kis üzem, de később összevesztek a haszon fölött, és felbomlott a részvénytársaság. Tólcán úr alig volt látható az egész üzembrészleg körül. Giga úr képviselte az egész érdekeltséget. A fenti időben már nem volt üzemben a gyár. Csak Giga úr tanyászott a telepen, és egy öreg éjjeliőr.

Gyermeki szempontból az egész fűrésztelep kifogástalan ját-

szótérnek bizonyult. A Somolyó vizét elterelték a medréből, és hatalmas, állványokra felépített lajon vezették a nagy vízkerékre. Mint egy zuhatag, ömlött a Somolyó vize a magasból a mélységbe. Órákig el tudtuk bámulni.

Felmásztunk Péterrel a lajhoz. Játszadoztunk a rohanó vízzel. A szíjúnál fogva ott csónakáztattuk a bocskorkáinkat. Roppant érdekes játéknak bizonyult. Sajnos és szomorú, de én egyszer csak elszalasztottam az egyik bocskoromat. Sírtam, keseregtem, napokig kerestem, de bizony soha nem került elé. Örökre elveszett az egyik bocskorom.

Egy kis kárörömöt is felfedeztem a Péter barátom ábrázatján efölött. Most már az egyik bocskorral nem értem semmit sem. És még hátra volt majd az otthoni lecke, hogy: így a drága bocskor, meg úgy a drága bocskor. Teljesen mezít lábra kellett fogni az egész közlekedést, ami bizony sok veszéllyel is járt: reggeli harmatos fű, nagy sár, kígyómarás stb., stb.

Közben telt-múlt az idő. Eltelt május, jött június, az eperérés ideje. Szedtük Péterrel az epret az orotásokban, amennyi csak kellett. Még puliszkával is sokszor ettem. Nagyon finom volt. Nagyon szép idők jártak azon a nyáron. Sokat fürödtünk Péterrel, legtöbbször a posztómosatóban. Az meg olyan volt, mint egy óriási tölcser, még tíz gyermek is elfért volna benne. Úgy forgatott a víz bennünket, mintha ringlispílen lettünk volna.

Egyszer Annáék meglestek, és csihányt dobtak a lajba. A víz ránk hozta, és csúnyán összemardosta a testünket. Rettenetesen fáj, de nem szóltunk senkinek semmit sem, hanem vártunk a vásár napjára, ami egyszer el is érkezett. Egyszer Péter erősen integet, s mutatja, hogy Annáék fürödnek. Több se kellett nekünk, hamar kapdostunk egy jó csomó csihányt, és a lajon rájuk eresztettük, s uezgyi futás. Hát meg is öltek volna minket, ha akkor megfoghattak volna.

Ahogy az egyik bocskoromat elvitte a víz, kénytelen voltam mezítláb járni. S ez bizony nem volt kényelmes dolog. Üzenni sem mertem a bocskor-ügyről, sőt bevallani sem mertem. És így kénytelen voltam árkon-bokron, hegyen-völgyen, esőben, sárban, mezítláb járni.

Péterrel úgy egyeztünk volt meg, hogy felváltva térítsük meg a marhákat: egyszer ő, egyszer én. Egyik napon a tehények erőst felmentek volt Bartishegye felé. A térítés sora rajtam volt. Hogy nehog az ültetettbe menjenek, s béhajtsák, hát futás, hogy kerüljek

elejekbe. A Halas-patakon át kellett szöknöm. Én nekifuttam teljes erőmből, mert itt szélesecske volt a patak. És itt éltem át gyermekéletem legborzalmasabb pillanatát. Ugyanis a patak túlsó partján egy jókora tarka kígyó volt karikába fonódva, és sűtkérezett a napon. Én a legutolsó pillanat töredéke alatt fedeztem fel a veszélyt. Már semmit sem tehettem, bele kellett ugranom a kígyókarika közepébe. Borzalmas rémületemben szinte ész nélkül rohantam tovább. De kellett is ám, mert a bestia üldözőbe vett. Azonban az én lábaim gyorsabbnak bizonyultak. De még sokáig a talpam alatt éreztem a kígyó hideg, síkos testét. S ahogy megtérítettem a tehenyeket, azután fakadtam sírásra az átélt izgalomtól. De ez a sírás az elveszett bocskorra is szólt. Vérzett a talpam az éles kövektől. Később kimostam, és útilapít köttem a sebre. Ezt édesanyámtól tanultam volt. A háziak is, s Péter is szörnyülködtek rajta, hogy hogy megjártam a kígyóval. S én azután mindég figyelmesebb voltam, hogy nem botlok-e kígyóra. Látni sokszor láttam, de még a helyet is messze elkerültem.

Közben telt-múlt az idő, s közeledett Szent Péter napja, s ez pedig a csomafalvi gyermeknek fogalom volt. Sem szóval, sem írásban azt kifejezni nem lehet, hogy mit jelentett nekünk, gyermekeknek ez a nap. Hetekkel azelőtt már központi beszédtemánk volt Péterrel is. Nem a búcsúkegyelmek gazdag forrása érdekelt akkor bennünket, hiszen arról mi még semmit sem tudtunk, hanem, hogy ki mit is vásárol. Főképpen: ha lesz is amivel? Én egy halnyelű bicskában, egy furulyában s egy rézsípban állapodtam meg. S még vaj bár kétszer felülök a lupujhintóra. Csak az nyugtalanított nagyon, hogy a bocskor-ügy nem borítja-e fel az én szépen kigondolt tervemet. Tudtam, hogy édesapám megértő ember, de János bátyám olyan szigorú, hogy hajjaj. Legjobban tőle féltem. S amíg így töprenkedtem az eshetőségek felett, Péter azt kérdezi, hogy: „Te sírított bimbacot veszel-e?” „Hát én hogyan vennék, csak éppen lehetőség legyen rá, s még mánabimbacot is.” Azt ő es veszen, azt mondta Péter. Nekem pedig a fejemben mindig az motoszkált, hogy nem-e felejtenek itt Fazekasok kútján... Azt mondja Péter egyszer, hogy: „Találd ki, hányat kell még aludjunk addig?” Mondom, hogy ötöt. Azt mondja: „Igaz.”... Én csináltattam volt egy jó nagy kászut egy bartishegyi pásztorlegénnyel, hogy ha menyek haza, hát édesanyámnak vigyek egy kászu friss epret. Sajnos, még nem tudtam, hogy lesz-e hazamenés nekem, vagy nem.

Abban az évben Szent Péter napja szombatra esett, s előtte való nap, úgy dél tájban hát jó Lajos bátyám oda, s azt mondja, hogy: „No, szedjed magadot, s menjünk haza, hajtsuk haza a tehenyeket.” Haj, én nagyot ugrottam örömben, s hamar ki az oldalba a kászuval, hogy szedjem teli eperrel, s addig Lajos bátyám eléhajtott a tehenyeket. Bémentünk a házba, s esszeszedtem a holmit, s Ambarus bácsiéknak megköszöntem szépen a szállást, s bocsánatot kértem, ha otltétem alatt valami rosszat csináltam. „Szüvesen, máskor es, fiam, Istené a szállás.” S avval elindultunk hazafelé. Közben Pétertől es elbúcsúztam azzal, hogy osztán holnap találkozunk. Lajos bátyám négy esztendővel volt nagyobb, mint én. Hozzá bátor voltam, s útközben elmondtam, hogy mi történt a fél bocskorral... Lajos kárörvendő gyermek volt. Már előre bázsalygott, hogy ebből otthon nagy baj lesz. Még meg es verhetnek érte. „Má mindegy, ennél többet nincs mit tegyek” – mondom.

A Kétmarosközt mentünk bé, s végre hazaérkeztünk. Édesanyám meghallotta a csengettyűszót, s elejünkbe jött, s a kaput kinyitotta nekünk. Megölelgetett, megcsókolgatott: „No, hogy vagy, kicsi fiam, hogy megbarnultál, fázta-e, éhezta-e?” „Nem, nem – mondom – nem volt semmi baj.” „Hát a tehenyeknek vót-e, mit egyenek?” ... „Jó élések vót – mondom –, ne, látszik rajtok es.” „No gyere bé, fiam, s mosakodjál meg, s egyél. A hajdot es le kell vágni, me erőst megnőtt.”

És mosakodás közben elmondtam édesanyámnak a bocskor ügyét, s kacagta az én szegény jó anyám: „S hát akkor te miben jártál?” „Hát mezítláb – mondom –, s még egy nagy kégyóra es realéptem” – mondom... „Haj te, s nem mart meg?” „Nem, me elfuttam” – mondom, s aztán elbeszéltem mindent, ami csak történt velem a hét hét alatt...

Ebéd után nullásgéppel levágták a hajamat, megkönnyebbedett a fejem. Felpróbáltam az új nadrágomat, ami éppen olyan vót, mint a régi, kendervászonból, csak evvel nem másztam volt fára egyszer se. Tiszta új volt, csak egy kicsit hosszabb volt a szára. Édesanyámtól elkéreztem, hogy egy kicsit nézzek széjjel a piacon. De már volt is ott néznivaló elég. Meg volt érkezve, és fel volt állítva a ringlispíl (körhinta). Háromféle es volt... Egyiket úgy hívták, hogy „böcsihintó”. Az olyan volt, hogy nagy magas oszlopokon hosszú vasrúd volt rögzítve, és azon lengett hat böcsihintó erős vasrudakon. A másik olyan volt, hogy hosszú láncokon ülőkék csüngöttek, de

ezt motor hajtotta. Erre inkább nagy legények és leányok ültek. A harmadik olyan volt, hogy lovashintók forogtak körbe-körbe. Voltak fehér, fekete, piros és szürke lovak. S ezt nagy gyermekek hajtották azért, hogy ők is felülhessenek. Én ezt a hintót szerettem a legjobban. Semmiért nem adtam volna, ha egyet lovagolhatok a fehérén. Készültek a sátorok körben a piactéren, s le Alszezen, s fel a Szoros utcán, s a főúton, egészen a Bokor Pista nagy házáig. Sokat nézgelődtem, s má tudtam, hogy lesz Szent Péter holnap. Csak azt nem tudtam, hogy az enyém hogy fog sikerülni.

Estére mind esszekerült a család. Édesapámék is hazajöttek Rakottyavogyiból, ahol szénaszárítani voltak. Édesapám megnézte a tehényeket s megsimogatta őket, s ingemet is megkérdezett, hogy: „No, hogy tótt, fiam?” „Nekem jól – mondom –, nem volt semmi baj.” De az elveszett bocskort nem mertem megemlíteni. Lajos később úgyis elárult, de édesapám még meg se szidott, pedig Lajos azt szerette volna, hogy megverjenek, me kárörvendő volt.

Másnap reggel nagy ünnepre virradtunk. Már korán reggel rendkívül mozgalmas volt a falu. Egyre-másra érkeztek a cseresznyés szekerek. Kűsőfődről. Ejsze még száz szekér is volt... Nagy ládákból rakták ki a sokféle árut, rendezték el a sátrokba. De ott az égvilágon minden volt. Gyári ruhaszövet, készruha, lábbeli, cipő, bakancs, csizma, óriási választékban. Bazárosok, cukorkások, mézeskalácsosok, italmérések, ki tudná felsorolni, hogy mi minden volt ott. A templom belseje temérdek frissen vágott nyírfaággal fel volt díszítve, s a bójáratoknál es. Kilenc órától már állandóan harangoztak, mert egyre-másra érkeztek a keresztaljak a szomszéd falukból. Szentmiklós, Szárhegy, Alfalu, Újfalu, Kénfala, Tekerőpatak. Rengeteg volt a nép, mozogni is alig lehetett. A nagy templomunkba még tizedrésze sem tért volna bé. Péterfi Lőrinc plébános úr fehér ingben, feszülettel a kezében a templom főbejáratánál fogadta az érkező keresztaljakat.

Egy kiló cseresznyét 5 lejtért adtak. Úgy frustok után édesapám elővette a lájbizsebiből a bugyelárisát, s kivett belőle 10 lejt, s aszongya: „No, nesze, Gergé, ez a tied, de nézd meg jól, hogy mire költöd el.” Én megköszöntem szépen, s avval kisirültem az ajtón. S hát a tornácban édesanyám is idedug 5 lejt, hogy édesapám ne lássa meg. Emmá 15, gondolom, s má kezdtem számigálni, hogy elérem-e a kitűzött célomat. S ahogy menyek a piac felé, hát az utca végénél János bácsit találok szembe, s ő es adott 5 lejt. Emmá 20 lej.

Nincs baj – gondoltam –, mindenre telni fog. Menyek bé a piacra, csak a volt a baj, hogy mezítláb voltam, s a lábamat sokszor megnyomták. De más gyermeknek se volt lábbelije.

Először is a halnyelű bicskát akartam megvenni. Oda gyúródok egyik sátorhoz, s hamar meg is találtam, amit kerestem. „Ez a bicska mennyi?” – kérdeztem, az árust. „Hét lej” – aszongya. „Hát hátétt nem adja-e?” – kérdeztem. „Nem, nem! Hét az ára.” „No, itt van a hét lej.” S má megvolt a halnyelű bicskám. Gyerünk tovább a furulyáért. Arra es csakhamar rátaláltam. „Hogy egy furulya?” – kérdeztem. „Melyik, milyen – mondta az árus –, hét, nyolc, tíz, tizenöt.” „Adjon egy hét lejest.” Egyet ideadott. És kipróbáltam, s elég jó szólott. Avval én kifizettem, s az es megvolt.

Most, még egy réz síp kellene. Még 6 lejem volt meg. Járjunk végire, legyen meg az es – gondoltam. Nemsokára megvolt a rézsíp is. 2 lej volt, s még maradt 4. Két darab sirített bimbac 1, s még megmarad 3 lejem.

A lupujhintóra egy lejért lehetett felülni. Most már azon tusa-kodtam, hogy kétszer üljek-e fel a lupujhintón a fehér lóra, s vegyek egy lejre mánabimbacot, vagy ne vegyek mánabimbacot, és üljek fel háromszor a fehér lóra. Sehogy se nem jött ki a számítás. Én mindenhogyan háromszor akartam felülni a fehér lóra, s még egy lejre mánabimbac es kellett volna. No, nem baj, ez most elég volt. Bicska, furulya, réz síp és még két piros sirített bimbac olvadott a markomban. Ez most elég. A cseresznyét is erőst kívántam, de tudtam, hogy édesapám veszen, és én abból eszem.

Hiába, az ember nagyon ki kell számítsa magát, még ha nincsen hétéves, akkor is. Idáig minden kiszámítás jól sikerült, tervszerűen. Most má egyet hazamegyek, leteszem a drága kincseimet. Az egyik bimbacnak a végét szopogatni kezdtem, nagyon finom volt, s úgy sokáig elég lesz. Még dél is messze volt.

Hullámozott a sok nép a piacon és az utcákon. Én már egy kicsi csendre vágytam. Fájt a lábam is, háromszor is ráléptek a felnőttek. Ahogy sirülők bé az utcánkba, hát találkozom Márton Feriné Anna nénivel, s azt mondja nekem, hogy: „Gergé, te szokszor hoztál nekünk borvizet, gyere, hadd adjak vaj egy lejt neked.” S Anna néni abba a helybe adott nekem három lejt. Haj, de boldog voltam! „Isten fizesse meg, Anna néni! Én máskor es viszek borvizet.” Most már teljesül minden vágyam. A bicskát felkötni egy sárga láncot is tudok venni, mánabimbacra es jut egy lej, s a fehér lovat is

háromszor fogom meghátalni. Emmá igen, nem is reméltem ennyi örömet. Meg es sirültem, s vissza a piacra láncért, s egyúttal a mánabimbacot es megveszem. S amikor készen voltam a vásárlással, hazamentem, s elévettem a kicsi ládikámat, amit ott tartottam a nagyházban a vetett ágy alatt, hogy Lajos ne kapja meg, me ő minden holmimat vette el. A furulya éppen beléfért.

Az egyik sirített bimbacot derékba eltörtem, s a mánabimbacból es csak két szemet vettem el, a többit belé tettem a ládába, s visszadugtam a helyire.

Édesanyámnak mindent elmondtam, hogy miket vásároltam. Édesanyám nem haragudt, azt mondta, hogy: „Neked es kell valami, kicsi fiam!” Amikor vége lett az ünnepi nagymisének, édesapám ebédre hívta egy szárhegyi katonabarátját feleségestül. Sokat beszélgettek a régi dolgokról, az elmúlt világháború borzalmairól, a doberdói pokolról stb.

Ebéd után még sokáig elpoharazgattak. Édesanyám egy nagy tál ropogós cseresznyét tett az asztalra. Szedegettük, vellegettük, de nekem az járt az eszembe, hogy a fehér ló, a fehér ló! Lajos félreintett. Azt mondja, hogy adjak neki két lejt kölcsön. „Igen, de – mondom – nekem csak három lejem van, s még nem ültem a lupujhintóra.” „Hát oda csak egy lejt kell” – azt mondja. „Igen, de Péterrel má megbeszéltük, hogy háromszor ülünk fel.” Azt mondja, hogy: „Adjál csak egy lejt, s meglátod, hogy háromszor ülünk fel.” „Hát hogy?” – kérdem. „Ne búsulj, csak gyere velem.” Én nem szívesen adtam oda az egy lejt, me máskor es adtam, s nem adta meg sohasem.

A lupujhintó körül nagy volt a forgalom. Teljes kapacitással dolgozott. Minden kocsi, minden ló mindig foglalt volt. Sorban kellett várni, hogy fel lehessen szállni. Fent, az emelvényen a nyomógyermekes dobogtattak. Úgy lehet, hogy még húszan is voltak odafenn. Lajos odament a főnökhöz, és jelentkezett, hogy ő is nyomó akar lenni. A főnök beléegyezett. A következő öt percben cserélődtek a nyomók. Lajos odaintett, és engemet is felhúzott az emelvényre. A főnök nem akart engedni, hogy kicsi vagyok, de aztán ott hagyott. Húsz percig kellett nyomni a rudakat, és ezért egyszer fel lehetett ülni vagy a lóra, vagy a kocsiba. Lejárt a húsz perc, de amire leszálltunk, az én fehér lovamot már elfoglalta más. Én hamar felkapaszkodtam egy piros lóra. Az én kedvenc fehér lovam előttem száguldott. Amikor leállt a hinta, én gyorsan a fehérnél

termettem, s ahogy a másik lemászott, én már fenn is voltam a fehér ló hátán. Mondhatom, hogy csoda jól éreztem magam a kedvenc lovam hátán.

Ahogy letelt az idő, én nem szálltam le, hanem büszkén odanyújtottam az utolsó egylejesemet, s akkor pillantottam meg Pétert a tömeg között. De már indult a hinta. Ó, boldog gyermekkor, be nem tudlak elfeledni! Leszálltunk, kérdi Péter, hogy: „Hányszor voltál?” „Háromszor – mondom –, hát te?” „Én most jöttem – mondja –, de ülök fel én is.” „Ülj a fehérre!” – mondom neki. És eltelt az a felejthetetlen nap, és nem jön vissza esztendilyenkorig. S én elévettem a lájbim zsebéből a réz sípomat, és egyet sippantottam.

Forró június végi nap volt ez a szép ünnepnap. S már késő délutánra hajlott az idő, s talán senki sem figyelt fel ezen természeti tüneményre. Délhegyeteje fölött egy abrosznyi felhő jelent meg, s kissé hűvös szél kezdett lengedezni. Észak felől fekete felhők kezdtek tornyosulni. Mennydörgés, morajlás hallatszott messziről, s nem telt bele egy negyed óra sem, olyan záporosó zúdult alá, hogy csak úgy porzott belé. No, volt futás, kapkodás, kiabálás. Az árusok a portékájukat mentették. A hirtelen támadt vihar a sátorokat felborulással fenyegette. Rohant a nép a szakadó záporosó elől, ki merre látott. Pár perc múlva már bokáig érő víz volt a piactéren. A vihar, ahogy jött, szinte úgy el is ment. De többé már nem alakult ki az előbbi vidám vásár képe, csak az italmérő sátorokban tartott tovább a jó világ.

Kissé megázva értem haza, de én ehhez hozzá voltam szokva. A szárhegyi házaspár már elment volt nálunktól. Édesapám kaszákat és fénköveket s még miegymást vásárolt, de a többek között két pár gyermekbocskor-talpbőrt is vett, s én má tudtam, hogy megingt lesz bocskorom.

Édesanyám vallatóra fogta a családot, mármint minket, a négy fiút, hogy ki és mire költötte el a pénzét. János bátyám már tizenhetedik éves legényecske volt. Ő egy kalapot s egy ünnepi nadrágot vett magának. Márton bátyám, ő tizenharmadik éves volt. Ő kijárta volt a négy elemi, s készült az első polgári iskolába, Alfaluba. Ő es vett valamiket magának. Lajos a legtöbb pénzt elnyalakodta, me torkos volt. Alig vett valami maradandót. Meg es szidta édesanyám érte. S ezután én következtem a beszámolóval. „Mennyi pénzed volt, Gergé?” – kérdezi édesanyám. „23 lejem” – mondom. „Hű, annyi sok! S azt ki adta neked?” „Tízet adott édesapám, ötöt

adott maga, ötöt János bácsi, s hármat Márton Feriné, Anna néni, amiért borvizet villegtettem nekik.” „S mit vettél annyi sok pénzzel?” „Itt van ez a halnyelű bicska, ez volt 7 lej, a fánca 2, az 9. Ez a furulya 7, s ez a réz síp 2 lej. S 2 lejre vettem sirított bimbacot, mánabimbacot.” „S hát a többi hol van?” – kérdi édesanyám. „2 lej fizettem a lupujhintóra, s egyet elkért Lajos.” „Igen, de háromszor ültél a lupujhintón, s akkor még mit akarsz?” – kotyogott belé Lajos a beszédbe. „Igen, az egyszeri felülésért taszítottam a hintót, ugye, azért mondod, hogy nem akarod megadni az egy lejt, mi? Tudtam, hogy csak elcsalod a lejemet.” „Szégyellheted magadat – mondta édesanyám Lajosnak –, több pénzed volt, mint Gergének, s mégse tudsz megmutatni belőle semmit. Ne, látod-e, Gergé ügyesen beszámolt mindenről.”

Lajos ravasz gyermek volt. Sok mindent csinált olyant, amit nem lett volna szabad, s édesanyámék nem tudtak róla, de én nem szerettem árulkodni. A múltkor es egy veres kecskét békergetett az útról nálunk, s beszorította a kapu sorkához, s egy csipor tejet fejt belőle, s megitta. Ha édesapám megtudná, úgy elverné, mint a zsákot.

A jó múltkor, a kockacukor-csinálást is csak édesanyám tudta meg, azt is csak véletlenül. Az úgy volt, hogy édesanyám a cukrot akárhova dugja el, Lajos mindég rátalál, és természetesen jól megvámolja. Akkor is úgy volt, hogy azt mondja nekem Lajos, hogy: „Te Gergé, megmutassam-e neked, hogy hogyan lehet a kockacukrot csinálni?” „Ó, mutasd meg!” „No gyere!” S elmentünk bé a középső házba. Lajos leemelte a varrógép tetejéről a védőládát, s azt mondja nekem, hogy: „No, te kuporodjál le, s a lábittónál fogva hajtsad a varrógépet...” „Igen, de ha édesanyám megtudja, jól megver” – mondom én. „Ne félj, nem tudja meg, csak hajtsad...” Én hajtani kezdtem a gépet, s hajtogattam. Egyszer csak egy kockacukor leesett a padlóra. Én nagyot néztem, és avval megálltam. „No csak hajtsad, ez még csak egy. Így látod-e, akármennyit lehet csinálni, csak hajtsad. Amelyik leesett, az a tiéd, most egyet nekem es csinálunk. Hajtsad!” Én hajtogatom a gépet, s hát megint leesik egy kockacukor, s azt Lajos felkapta és befalta. „No jól van, most ez elég” – aszongya, s avval visszatette a gép tetejét a helyire. Kértem, hogy mutassa meg, hogy hogyan csinálta, de nem mutatta meg. S egyszer édesanyám azt mondja, hogy elfogyott a cukor, nem tud kávéfőzni, amíg nem hozunk a boltból. Én mondom nagy

ártatlanul, hogy Lajos tud csinálni kockacukrot a varrógéppel. „S hát azt hogy a fekete fenyéül csinálja?” – kérdi tőlem. „Jöjjön csak, me megmutatom én.” S avval bémentünk a varrógéphez, s mondom, hogy „Vegye csak le a gép tetejét.” „S azt métt?” – kérdi édesanyám. „Azétt, me így csináltuk Lajossal.” Édesanyám minnyá átlátott a szitán, s ingem jól megvert azért, me bajlódni mertem a varrógéppel, Lajost pedig azért, me elzsebelte a cukrot a szekrény hátától. S így csődbe jutott a cukorgyártásunk. Én még akkor olyan csacsi voltam, hogy elhittem Lajosnak az ilyet is.

Édesapám kerekesmester volt. Ők János bátyámmal ipari munkát végeztek, amikor a gazdasági munka engedte. Szántás, vetés, kaszálás, cséplés, tűzifahordás. Ebből állt a gazdasági munka. Ezenkívül minden idejüket a műhelyben töltötték. János bátyám kiváló jó munkaerőnek bizonyult már gyermekkorától fogva. Igen nagy hajlama volt a famegmunkálásra. Már 17 éves korában komoly munkaerőnek számított. Édesapámnak alapelve volt, hogy kifogástalan jó munka kerüljön ki a kezük alól. Folyamatosan volt is munkájuk.

A nagy ünnep utáni napon is a napi munkabeosztás úgy történt, hogy édesapám János bátyámmal ipari munkát végeztek. Márton, Lajos és én szénaszárítani mentünk Rakottyavögyibe. Nagyobb része már buglyában volt, de még egy darab rendül volt, s azt kellett megszársítuk és feltakarjuk. János bátyám azon a nap csinált egy új bocskort is Lajosnak, s az én megmaradt bocskoromnak egy társat, s így lett újra nekem is lábbelim. A további családi munkaterv az volt, hogy ha hazafogy a széna Rakottyavögyiből és még két pallagról, hát költözünk ki az erdőre, Veresvirágba, kaszálni.

Én má alig vártam a napot, hogy mehessünk. Az én munkám a tehenyek őrzése volt. A Virág még adta a három liter tejet, s a Bojtos má omlófélben volt. Nemsokára meg kellett bornyújzon. Szeredán estére meglettünk a szénahordással, csütörtökön hajnalban indultunk Veresvirágba. Este már felpakoltunk minden szerszámot a hordószekeerre. Három kaszát (me má Márton es kicsibe tudott kaszálni), gereblyéket, villákat, kaszaverő- s fenőszert, vizesedényt, főzőedényt, éjszakára takarózni meleg ruhát stb. Az élelmiszert csak hajnalkor raktuk fel... Olyankor elindultunk, hogy Durgoveszin virradtunk meg. Lassan ballagtak a tehenyek felfelé a hágón. Lajos vezette a tehenyeket, mi kullogtunk a szekér után.

S ahogy felérünk Csataveszefejibe, hát a Bojtos tehén erőst kezdett sántítani. „Mi baj van?” – kérdi édesapám. Nézéljük, s János bátyám vette észre, hogy kő szorult a tehén körme közli. Az első jobb lába volt. Felvette a lábát, s kifeszítette a követ a körme közül, s nem volt semmi baj, mentünk tovább. A nap má jó messze fel volt, amire megérkeztünk. A nagy szállásfa alatt megálltunk a szerkerrel, hogy ne süsse erőst a nap. Márton közbe kiséperte a kalibát, s frissen tört fenyőbojttal rakta bé a hálóhelyet.

Az élelmet bérendeztük a polcra. Minden szereléket elrendeztünk, míg a tehenyek szusszantak. A kaszások a kaliba körül má kezdtek es kaszálni. „Jó fű van” – aszongya János bátyám. „Jó, hála Istennek” – mondja édesapám. „Márton – adta ki a parancsot édesapám –, fogjátok ki a tehenyeket, s szelj egy sorkolat kenyeret Gergének, s a tehenyeket hajtsátok a birtokosságéba, a kövesre, s ott ügyeljen rejok.”

Jó pár száz méterre volt a nevezett hely a kalibántól, úgyhogy a jó nagy kiáltás odahallott. – Odaértünk, s a tehenyek enni kezdtek, s én es a kenyeret. Jó élések volt a tehenyeknek. Márton aszongya, hogy: „Kifelé messze ne engedd, nehogy az ültetettbe menjenek, me béhajtják. S osztán kiáltunk, amikor eszünk.” „Jó, jó” – mondom. Ő visszament, s én ott maradtam a tehenyekkel.

Egy óra se telhetett el, hát az oldalban egy fehér tehent látok, s nemsokára egy sárgatarkát. „Hát ezek kiéi lehetnek?” – tünődök magamban. Menyek arrafelé, s nem látok senkit. Menyek közelebb, s hát egy leánkát látok, de ő nem vett észre ingemet. Valami lepiytyével úgy el volt foglalva, hogy má egészen megközelítettem. Lukács Véró volt, a Lukács Márton bácsi leánkája. „Hé, hé... hogy vagy, Véró?” Onokatestvérek voltunk, édesapám az ő édesanyjával testvérek voltak. Ők es csak akkorjába jöttek ki kaszálni, tova ki volt az ők helyük is. No, örvendeztem előre, legalább lesz játszótársam, s úgy es volt.

Véró nagyobb volt nálamnál három esztendővel. Ő már kijárt két osztályt, ment a harmadikba. Sokat jártam náluk, es ő is nálunk. Úgy el tudtunk ketten játszodni, mintha édes jó testvérek lettünk volna. „Mikor jöttetek ki?” – kérdi Véró. „Mü éppen most érkezünk. Hát tü?” „Mü a tennap reggel.” S avval elkezdünk játszodni. Én hamar felmáshztam egy nagy veresfenyőfára, s hántam le egy csomó piros csencsót Vérónak. S amire én lemáshztam a fáról, Véró akkora kosárt csinált, külön a fejő johoknak, s külön a med-

düknek. Csórécsap-darabokból építettünk esztenát, s úgy játszottunk, mint a karikacsapás.

A **tehenyek** má jól kezdtek lakni, a Virág, a miénk, má le es feküdt. Má dél el es volt telve. Egyszer csak hallom, hogy: „Gergé... hé, gyere bé enni!” Én kérdem Vérót, hogy: „Te itt maradsz-e, amíg enni futok?” „Itt, csak menj.” Hamar béfutok az oldalon, s kikerültem a perzselést, me az erőst köves hely volt, s má ott es voltam a miénkben. Menyek, s hát látom, hogy akkorát kaszáltak, hogy nagyot, s a kaszások má le es vótak dölve egy kicsit ebéd után. Én igen hamar behántam az ebédemet, s futtam vissza Véróhoz.

A kaszálás Veresvirágban két hétig es el szokott tartani, me nagy volt a hely, de máskülönben az időjárás hordozta. Ha kedvezett az idő, hamarabb ment a munka, ha pedig esősre fordult, lassabban haladt. Én napszentületre eléhajtottam a tehenyeket, s mire elértem, má főtt a puliszka vize. A kalibába el volt készítve a finom hálólhely friss, illatos szénából. János bátyám faragta a puliszkakeverőt. Márton megkötötte a tehenyeket a szállásfa alá. Én vittem is a fejőfakazat a meleg vízzel. Márton megmosta a tehen tőgyit, s egy hoppra meg is fejte.

A nagy sárga puliszka má ki es volt borítva, ott párolgott egy fehér vászonkendőn. Erdőre nem szoktak szűrőszitát vinni, egy fehér vászonkendő helyettesíti. A friss, forralatlan tejet mindegyikünk szerette. Egy nagy piros tálba szűrte belé Márton a tejet. Én a még meleg puliszkaüstbe töltöttem a tejrészemet, s abból vacsoráztam. A forrásvízzel főzött puliszka sokkal ízletesebb, mint az otthoni.

Vacsora után már jól kezdett ijedezni. Édesapám a tehenyekhez ment, s megnezélte őket. Jól voltak lakva, s kérőzgettek, kivált a Virágot hosszant nézegette, s azt mondja, hogy nemsokára megbornyúzik a Virág. Lajos igen hamar egy fityegős fazak epret szedett volt, s kitöltötte egy cseréptálba, s elnyomtattuk a tejes puliszkát vele. Sokan nem tudják talán, hogy a frissen szedett földieperben is előfordulnak apró pici nyüvecskék. Ezekhez szólva, azt mondja János bátyám, hogy: „Kucorítsátok a lábatokat, me eszlek meg tütköt” – s mi nagyot kacagtunk rajta.

Aki nem aludt az életben friss szénában, az nem is tudja elképzelni, hogy milyen jól aludtunk mi abban, legalábbis én. A kaszások korán kelhettek, de én nem tudtam arról semmit sem. A nap már jól fel volt kelve, amikor azt kiáltja Lajos, hogy: „Kelj fel, hé, me a hasadra süt a nap!” Márton má megfejte volt a Bojtost. Én igen

hamar felkandarodtam, friss forrásvízzel jól megmosdottam. Kenyeret s tejet reggeliztem, és már hajtottam is a tehenyeket a Kövesre. A bocskorkötés két percbe se tőtt belé.

Véró még nem volt ott a tehenyekkel, de tudtam, hogy ő is jönni fog. Én addig felmásztam egy fára, s lehántam róla egy jó csomó piros csencsót, hogy mire jő Véró, kezdhessük a játékot. Úgy es volt, még a fáról megláttam a tehenyeiket. S mire lemásztam, má Véró es ott volt. „Szerusz.” „Szerusz, no mit játszodjunk?” – me Véró igen találékony leánka volt. Azt mondja Véró, hogy csináljunk egy nagy hidat. „Jó” – mondom, s abba a helybe volt két nagy kő egy gyermeklépésre egymástól, s hamar neki es fogunk a hídnak. Nem tőtt belé, úgy lehet, egy fél óra se, s olyanforma hidat csináltunk a két kő felé, mint otthon a nagyhíd. Még korlátokat es tettünk neki. „No, ez megvan, Véró, hát imá?”

Egy nagyobbacska erdei tisztáson voltunk, nem járt arrafelé senki, csak mű voltunk ketten a négy tehennyel. A tisztás közepe táján volt egy hatalmas nagy, lapos kő. De akkora volt, hogy két kaliba es elért volna rajta. Egyszer kezdi nezelni Véró, s azt mondja, hogy: „Te Gergé, csináljunk erre a köre egy gyárat.” „Jó – mondom –, de miből?” „Itt minden van, ami kell” – azt mondja Véró. „No jó – mondom –, csináljunk.” Ő jól meggondolkozott, s a nagykövet megkerülte, s egyszer aszongya nekem, hogy: „Hojzál az erdőszélből sok-sok csórécsapot ide, s onnat, hol faragtak, hojzál egy öl forgácsot es.” S ő azalatt, amíg én csapért jártam, egy széndarabot keresett, s a köre rajzolgatni kezdett valamiket. „Te mit csinálsz, Véró?” – kérdem, amikor odaértem egy öl csappal. „Én rajzolólok a gyárat” – aszongya. „S hát a milyen gyár lesz?” – kérdem. „Ez olyan lesz, mint az Ágoston Gusztié.” – „S az hogy?” – kérdem. „Ne, látod-e, ez az út, amelyik menyen Csomafalvából Alfaluba. Ez itt az a nagy csarnok, amelyikben a gátterek s cirkulák lesznek, ez itt a malom, ez itt az olajtörő, ez itt a gépház, ez itt az iroda, s itt lesz a rönktér, itt lesznek a kászták.” „Hú, s te ezt mind honnat tudod?” – kérdem. „Hát, elégszer láttam” – aszongya Véró...

Nézte, nézte, s itt-ott igazított a rajzoláson. „No, eredj, s kerejsél kicsi lapos köveket.” S ő es elment, s keresgélt valamiket. Sok mindent összehordtunk a nagy kő mellé, csapdarabokat, forgácsot, követ, sárt, homokot, füvet stb. Még dél messze volt, s má nekifogtunk a gyár építésének. Én adogattam a kezibe Vérónak, amit kért. Most arasznyi hosszú csapdarabokat, most egy forgácsdarabon egy

kicsi sárt, most adjál két kicsi lapos követ stb. Én csak adogattam és nézegettem a haladó munkát. S a Véró keze alatt percről percre alakult szemlátomást a kicsi gyárunk. És én olyan nagyon csodálkoztam a Véró nagy kezügyességén. Úgy járt a keze, mintha mindig kicsi gyárat csinált volna. „Tördeljél sok-sok egyforma csapdarabot, me azok lesznek a tőkék” – azt mondja. S én minden szavát parancsnak vettem. Nagy örömet találtam benne, hogy én is segíthetek neki.

Amíg a kicsi gyár úgy elkészült, hogy már Véró sem talált igazítanivalót rajta, két-három nap is eltelt. De végre is elkészült. A csomafalvi fűrészgyár homlokzatára az volt kiírva egy nagy táblára, hogy: GYERGYÓI ELSŐ GŐZFŰRÉSZ. ÁGOSTON JANOS. Véró egy sima forgácsdarabra ezt is felírta, és a kicsi gyárunk homlokzatára illesztette.

Volt a falunkba egy öreg süket ember, Lukács Márton bácsinak hívták. Ő volt az egyedüli öre a gyárnak évtizedeken át. Mindég ott szokott ülni az iroda sarkánál egy padon. Véró egy sárdarabból egy emberi idomformát gyúrt, és odahelyezte a kicsi iroda sarkához, s aszongya: „No, az őr es a helyin van.”

Nézeltük, kerülgettük, s gyönyörködtünk a saját gyártmányú gyárunkban, és igen-igen megelégedettek és boldogok voltunk, és büszkék is a megvalósított elgondolás fölött. Ha egy értelmes felnőtt megvizsgálta volna munkánkat, bizonyára elmosolygott volna gyermekes naivságunk fölött, de nekünk tökéletesen megfelelt. A kicsi gyár elkészülése után még egypár nap odajártunk, megnéztük, de közben már egyebekkel játszadoztunk, mert Véró mindig talált ki valami újabb játékot.

Egyik következő reggelen talán Márton kelt fel leghamarabb, nagy kiáltozással futott a kalyibához: „Édesapám! Édesapám! Három tehényünk van!” Erre még én es felébredtem, s megsúroltam a szemeimet. Álom-e vagy valóság? Ki hogy tud, igyekszünk a derengő hajnalon a szállásfa alá, s hát a Virág tényleg megbornyúzott. Egy szép sárga-tarka ünőbornyút szoptatott a Virág. Má teljesen meg volt száradva, s még kissé idétlenül, de már menni is tudott. Még édesapám is mosolyogva simogatta meg a szép kicsi bornyút. Lajos azt mondja, hogy legyen Bimbó a neve. Én erre azt mondtam jó fennhangon, hogy legyen Virág a neve, mert Veresvirágba született. A nagyobbak kacagtak ezen, de János bátyám azt mondta nevetve, hogy: „No, akkor legyen Veresvirág a neve, úgyse lesz ilyen

nevű tehen a világon se.” És így lett a kicsi újszülött bornyúnak a neve Virág, de én mindég úgy hívtam, hogy kicsi Veresvirág.

A Virág nagy tejű tehen volt, sok tejet szokott adni. Márton egy jó fazak tejet fejt ki belőle. Az ilyen tejet szurkos tejnek szokták nevezni. Minnyá oda is tették főni, és finom festejet főztek. Ezt nem rendes étel helyett szokták fogyasztani, de annyit ettünk belőle, hogy egyéb semmi se kellett.

Azon a reggel későbbben mentem ki a Kövesre Véróhoz, s akkor is csak a Bojtossal. A Virág benn maradt a kicsi Veresvirággal a szállásfa alatt. Véró már várt reám, azt hitte, hogy nem is megyek ki. Éppen vasárnapi nap volt. Édesapámék, János s Mártonnal reggelibe hazamentek tisztálkodni, s hogy templomba is menjenek, s estére jövet élelmet hozzanak. Mü Lajossal maradtunk az erdőn... Lajosnak egy darab rend volt kihagyva szárasztanivaló, s hogy ügyeljen a szállásra. S én csak a Bojtosra kellett ügyeljek.

Jó kaszáló idő járt. Egész héten nem volt eső. Gyűltek a buglyák es szépen. „Ha így haladunk, a jövő héten végezőnk” – azt mondja édesapám. A Véró apjáék is hazamentek, csak Tamás maradt itt rendszárasztani, s Véró a tehenyeket őrizni.

Vérót a nagy lapos kőnél találtam. Az elmúlt meleg napok nem sokat változtattak a kicsi gyárunkon, csak éppen a sárból csinált őrszáradt el és repedezett szét, meg a kút, ahonnan a gépházba, a kazán részire szivattyúzzák a vizet, me az is sárból volt megcsinálva. Egyszer csak Véró azt mondja, hogy: „Te Gergé, tudod-e, mit csináljunk?” Kérdem: „Mit?” Azt mondja, hogy: „Gyújtsuk meg a gyárat.” Én elképedve bámultam Véróra: „S azt mért?” – kérdeztem. „Hát csak.” „De nem szabad az erdőben tüzet tenni” – mondom. „Hát itt nincsen erdő – aszongya –, nem látod, hogy milyen messze vannak a fák?” „Én látom, de nincsen gyufánk.” De ezt már csak izgatottságomba mondtam. „Van nekem.” S a köténye zsebiből piros gombú gyufaszálat kapart elő. Én tapiskáltam izgatottságomban, s még az ökleimet is súroltam össze. Maga a gondolat is ijesztő volt, hogy el fog égni a kicsi gyárunk.

Véró száraz ördögbordát, avarat s vékony gyúlékony ágakat szedett össze. Reárakta mind a rönktérre, ahol már sok, egyformára tördelt csóré csapdarab volt szépen ászokba rakva. Ez a piros gombú gyufa olyan volt, hogy bármihez dörzsölték hozzá, meggyült. Véró egy lapos kődarabot vett fel a kezibe, s még úgy kassé játszadozott a gyufa gombjával a kövön, de aztán elhúzta, és a

gyufaszál lángra gyúlt. Aztán az égő gyufaszálat a száraz avarcsomó alá dugta.

Először csak vékony füstkígyó kúszott felfelé, aztán lángnyelvecske kezdte nyaldosni a rőzsecsomót. Én nem kacagtam, csak megilletődve néztem az égő gyárat. Véro kacagott, de egyszer csak, hát könny csillog a szemében. S hát a Véro kacagása minden átmenet nélkül sírásra fordult. „Véro, ne sírj, me akkor én es sírok.” De csak sírt tovább. A gyárunk javában égett, és mi Véroval sírtunk. A nyakamba borult, és mindketten keservesen sírtunk.

Én valójában nem is tudtam, hogy miért is sírtunk, de a sírás is, a kacagás is ragályos. Átragad bánatunk vagy örömünk egymásra. Egyszer Véro csak reám nézett, de én már láttam, hogy a könnyfátyol mögött már mosolygás bujkált. „Mért sírtál, Véro?” – kérdezem. „Hát csak azért.” „De miért?” – erőltettem én. „Hát... azért, hogy elképzeltem, hogy a valódi nagy gyár ég, és én erőst megijedtem attól, hogy az mekkora kár. Az a nagy malom, a gépház, a gátterek, cirkulák, s az a sok minden, ami ott van.” „De ne, látod-e – mondom – ide látszik a Guszti gyára, de ott nincs semmi égés.” S akkor mü elkezdünk kacagni, de olyan szívből, igazán, mint az elébb ahogy sírtunk. „Ó, te Véro, be bódi vagy! Ilyenért es tudsz sírni.”

S ekkorra a gyárunk a nagy forró lapos kövön már hamvadozott. „No gyere, Véro, megmutatom Veresvirágunkot!” „Hát itt vagyunk Veresvirágba” – aszongya Véro. „Nem, nem. A kicsi Veresvirágunkat, amelyik az éjjel született a nagy Virágnak.” „De elmennek a tehények” – aszongya Véro. „Ne félj, nem mennek el, hamar visszajövünk.” S befutunk slégen az oldalon a mü helyünkre, a nagy szállásfához, s ott feküdt a nagy Virág, s előtte a kicsi bornyú. Lajos küljebb a rendet forgatta, de minnyá ő es odajött hejzánk. „No látod-e, Véro, milyen szép kicsi bornyúnk van?” Simogattuk, s minnyá fel es kött...